

УДК 336.7

Методичні аспекти оцінки ефективності грошово-кредитного регулювання

Катерина Миколаївна Жулінська

аспірант кафедри міжнародної економіки

ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ»

Анотація. Розглянуто теоретичні засади щодо оцінки ефективності грошово-кредитного регулювання і запропоновано комплексний підхід до її дослідження. Проведено статистичний аналіз стабільності банківської системи України, що є одним із найважливіших показників ефективності монетарної політики. Оцінено роль НБУ в сприянні розвитку банківської системи в посткризовий період.

Ключові слова: ефективність монетарного регулювання, показники ефективності грошово-кредитної політики, стабільність банківської системи.

Постановка проблеми. Українській фінансовій системі притаманні риси проєвропейської банкоорієнтованої моделі, яка концентрує в собі засоби впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки. Саме тому стабільний розвиток банків є необхідною умовою економічного зростання нашої держави, що стало очевидним у кризовий та посткризовий періоди. Суттєву роль у становленні надійної банківської системи відіграє центральний банк, ефективність його політики.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питанню дослідження ефективності грошово-кредитного регулювання присвячена низка праць таких науковців, як М. Геєць [1], І. Лютий [2], С. Циганов [3], Ю. Половньов [4], А. Мороз, М. Пудовкіна, М. Савлук [5], Т. Крушельницька [6], що переважно визначають дане поняття крізь призму досягнення законодавчо визначених монетарних цілей. Інтереси працівників НБУ (В. Стельмах, В. Міщенко, А. Сомик [7]) у своїй більшості зосереджені на кількісному дослідженні

ефективності монетарного регулювання через аналіз дієвості трансмісійного механізму.

Метою статті є аналіз існуючих підходів до визначення сутності ефективності грошово-кредитної політики та розробка методики комплексного дослідження ефективності, одним з ключових показників якої є стабільність банківської системи.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Незважаючи на значну актуальність оцінки ефективності дії грошово-кредитного механізму, дане питання в науковій літературі є малодослідженим. Важливість його аналізу особливо загострюється в періоди нестабільності економіки та на посткризових етапах розвитку.

Існує декілька підходів до визначення ефективності грошово-кредитної політики (ГКП). За одним із них дане поняття визначається через рівень досягнення збалансованості попиту і пропозиції грошей як головної умови зміцнення національної валюти [3, с.17]. За іншим підходом, це є відсутність в економіці бумів і спадів, наявність стабільного розвитку і передбачуваної ситуації на грошових ринках, що досягається заходами монетарної політики [4]. Вважаємо, що автори даного визначення висунули надто високі вимоги до ГКП, говорячи про забезпечення монетарними заходами відсутності бумів та спадів в економіці, адже однією з найважливіших складових системи антициклічного регулювання є також фіскальна політика.

Найбільш поширеним підходом до оцінки ефективності грошово-кредитної регулювання є відповідність одержаних результатів поставленим монетарним цілям [5], [6, с.252]. На нашу думку, ефективність ГКП є комплексним та багатограним поняттям. Ми приєднуємося до точки зору А. Войтиної, яка зазначає, що ефективність грошово-кредитної політики є комплексною концепцією, яка може бути проаналізована відносно різних елементів, таких, як цілі, інструменти, інституціональна структура, ступінь дискреційності прийнятих рішень або, насамкінець, зовнішнього середовища [8].

Для комплексного аналізу ефективності монетарного регулювання виділяємо базові стандарти, вимоги по відношенню до елементів грошово-кредитного механізму, які виступають критеріями здійснення політики центрального банку (табл. 1).

Таблиця 1

Сукупність критеріїв ефективності ГКП відносно комплексу забезпечення грошово-кредитного механізму

Вид забезпечення	Вимоги
правове	стабільність, однозначність трактування, зрозумілість широкій громадськості, об'єктивність та передбачуваність
інформаційне	достовірність, своєчасність, вичерпність
програмно-технічне	надійність функціонування, оперативність, високий рівень захисту інформації.
методологічне	зрозумілість, однозначність.

До критеріїв ефективності монетарної політики, що характеризують принципи функціонування центрального банку, пропонуємо відносити наступні, представлені на рис. 1.

Рис. 1 Принципи функціонування центрального банку, необхідні для здійснення ефективної грошово-кредитної політики

Важливим питанням є визначення показників ефективності монетарного регулювання, які пропонуємо поділити на дві групи:

- ті, що характеризують ефективність процесу грошово-кредитного регулювання. Їх визначено як показники оперативної ефективності політики

центрального банку. До них пропонуємо відносити показники, що характеризують особливості функціонування трансмісійного механізму;

- ті, що описують якість грошово-кредитної політики за оцінкою результату монетарного регулювання (показники загальної ефективності ГКП).

Показники загальної ефективності являють собою цілі політики центрального банку, серед яких виділяємо стабільність національної грошової одиниці, стійкість банківської системи. Вважаємо, що суттєвим вимірником якості монетарної політики є рівень довіри до нього зі сторони економічних суб'єктів.

Варто зазначити, що при аналізі рівня реалізації монетарних цілей, необхідно звертати увагу іще й на альтернативну вартість їх досягнення, наприклад, як вплинуло утримання цінової стабільності на динаміку ВВП. До того ж, пропонуємо ідентифікувати фактори, що нейтралізують або збурюють результати монетарних рішень.

Отже, запропонований комплексний підхід до оцінки ефективності грошово-кредитного регулювання представлено на рис. 2.

Рис. 2 Комплексний підхід до оцінки ефективності дії грошово-кредитного механізму

У законодавстві України визначено, що на виконання своєї основної функції Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи. У Республіці Білорусь та Росії розвиток і зміцнення банківської системи є однією з головних цілей діяльності центрального банку. М. Макаренко зазначає, що ефективність ГКП “багато в чому визначається стійкістю фінансової системи країни, дієвістю бюджетної і податкової підсистем” [9, с. 35]. На думку І. Лютого, „основою ефективного механізму реалізації грошово-кредитної політики в Україні є становлення та розвиток адекватної відповідним вимогам сучасного ринку банківської системи, її інституційного та правового забезпечення. Особлива роль в цьому надається НБУ, що виступає основним суб’єктом та координатором грошово-кредитної політики держави” [2, с. 8].

У період загострення світової кризи в Україні Нацбанк був змушений діяти в екстрених умовах нестабільності та невизначеності. Щоб зупинити ситуацію панічного відтоку депозитів з банківської системи, НБУ запровадив заборону на дострокове розірвання депозитних договорів. Це стабілізувало ситуацію лише на певний час і, врешті-решт, призвело до зниження рівня довіри населення до всієї банківської системи. Вважаємо, що останнє в значній мірі також пов’язано з маніпуляцією самих банків у даній сфері.

Для підтримки ліквідності НБУ значно збільшив обсяги рефінансування банків, запровадив процедуру пролонгації раніше наданих позик. Для відновлення довіри, як суттєвого фактора розвитку банківської системи, було проведено заходи щодо посилення капіталізації банків (спрощення процедур нарощення статутного капіталу), розроблено механізми рекапіталізації банків за участю держави.

Для дослідження впливу вищезазначених кроків проаналізуємо рівень стабільності банківської системи України на основі індикаторів фінансової стійкості (Financial Soundness Indicators), представлених у розробленій МВФ і

Світовим банком Програмі оцінки фінансового сектору (Financial Sector Assessment Program (FSAP)).

На рис. 3. наведені основні індикатори фінансової стійкості банківської системи для деяких країн світу в 2009 р.

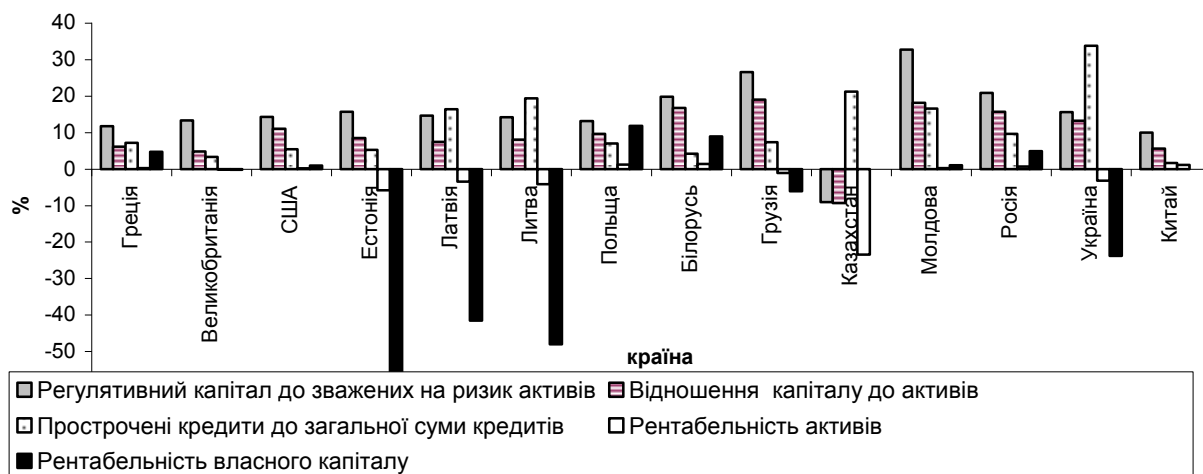

Рис. 3 Індикатори фінансової стійкості банківських систем деяких країн світу за 2009 р. [10]

Бачимо, що в Україні, як і в деяких інших країнах світу (особливо, в країнах Прибалтики), у 2009 р. спостерігалася збитковість функціонування банківської системи. При аналізі рівня достатності капіталу банків, виявлено, що в нашій державі даний показник є одним з найнижчих серед країн-членів СНД і Грузії. При чому аналогічна ситуація спостерігалася ще з 2004 р. (рис. 4).

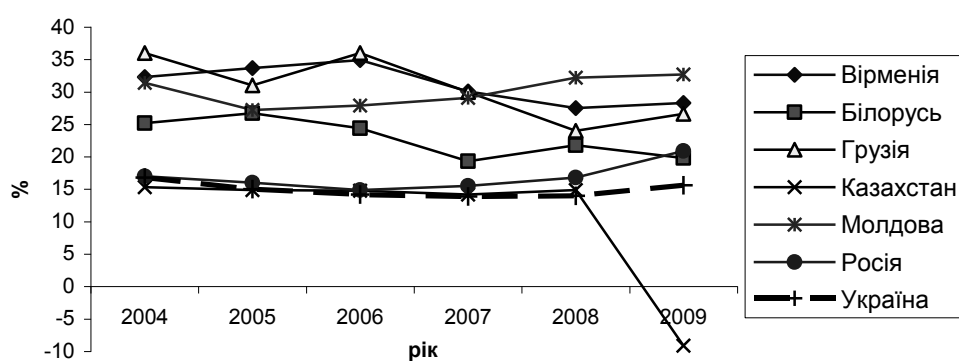

Рис. 4 Динаміка відношення регулятивного капіталу до зважених на ризик активів у деяких країнах світу за 2004-2009 р.р. [10]

У 2009 р. в умовах складної економічної ситуації рівень ефективності використання активів банків (ROA) був дуже низьким у світі. Макроекономічна нестабільність суттєво відобразилася також і на якості кредитного портфелю

банківської системи України. Враховуючи, що в нашій державі до кредитів, які не обслуговуються (nonperforming loans) було включено субстандартні, сумнівні та безнадійні, то показник якості активів кредитного портфелю банківської системи України у 2009 р. був найгіршим серед усіх країн світу, охоплених аналізом у FSAP.

Незважаючи на складну ситуацію попереднього року, II квартал 2010 р. можна назвати періодом налагодження позитивних тенденцій в економіці, посткризовим етапом розвитку. З березня 2010 р. встановилася впевнена висхідна динаміка притоку депозитів у банківську систему України. Щодо показників достатності капіталу, рентабельності активів та власного капіталу, ситуація також є сприятливою для відновлення довіри до банківської системи, становлення її стабільного розвитку (рис. 5).

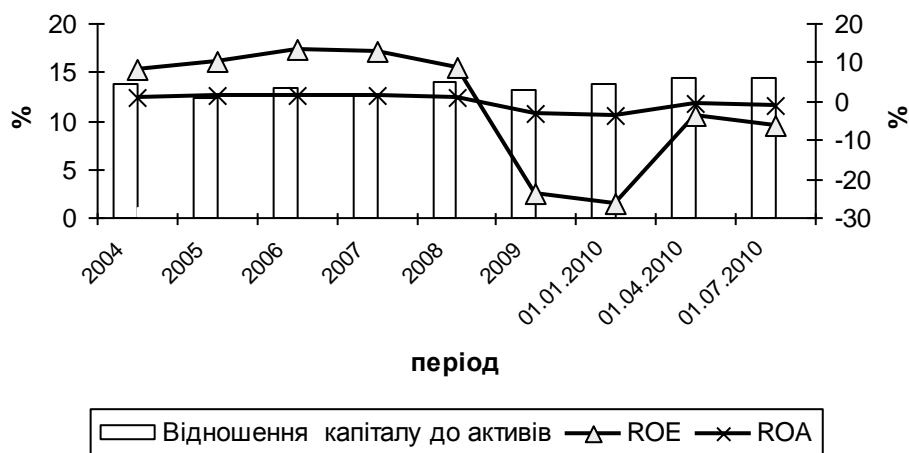

Рис. 5 Основні індикатори фінансової стабільності банківської системи з 2004 р. по III квартал 2010 р.

Джерело: розраховано на основі [11]

Низький рівень трансформації ресурсів банків у кредити в посткризовому періоді пов'язаний зі значною часткою проблемних активів у кредитному портфелі. У багатьох розвинених країнах світу на державному рівні створено спеціальний інститут – bad-банк – для акумулювання та управління „токсичними” активами банківської системи. Доцільно наголосити, що в Україні дана схема буде малоефективною через недостатній розвиток ринку цінних паперів. У нашій державі більш дієвим є сприяння поліпшенню якості

кредитного портфелю через допомогу позичальникам, шляхом реструктуризації заборгованості клієнтів.

Висновки. Вважаємо, що ефективність монетарного регулювання є комплексним поняттям, яке виражається в ступені реалізації множини монетарних цілей, враховуючи витрати часу та тривалість утримання досягнутого результату. Регулюючий вплив центрального банку, особливо у кризовий та посткризовий періоди, є суттєвим фактором у становленні стабільного розвитку банківської системи – одного з основних показників оцінки дієвості заходів НБУ.

Оцінюючи ефективність грошово-кредитної політики відносно стану банківської системи, варто зазначити, що в існуючих умовах відносної стабільності посткризового періоду розвитку факт стабільного зростання депозитів, збільшення рівня капіталізації банків та відсутність масових банкрутств у банківській системі України в 2010 р. позитивно характеризує діяльність Національного банку.

Список використаної літератури

1. Геєць В.М. Стратегія монетарної політики: проблеми вибору та застосування: матеріали науково-практичної конференції (25-26 квітня 2002 р.) [Текст] / Національний банк України, Світовий банк, Інститут економічного прогнозування НАН України. – К.: НБУ, 2002. – 269 с.

2. Лютий І. Теоретичні засади та особливості механізму грошово-кредитної політики в Україні [Текст] / І. Лютий. // Вісник Української академії банківської справи . – 2000. – № 1(8). – С. 6-8

3. Циганов С.А. Шляхи підвищення ефективності грошово-кредитного регулювання економіки [Текст] / С. А. Циганов // Фінанси України. – 2000. – № 1. – С. 16-21.

4. Половньов Ю.О. Досвід країн, які запровадили режим інфляційного таргетування [Текст] / Ю.О. Половньов / Інфляційне таргетування: основи запровадження та виконання умов. Матеріали семінару. – К. : Навчальний центр НБУ. – 2006.

5. Мороз А. М., Пудовкіна М. Ф., Савлук М. І. Центральний банк та грошово-кредитна політика : підручник [Текст] / А. М. Мороз, М. Ф. Пуховкіна, М. І. Савлук та ін. – К. : КНЕУ, 2005. – С. 403.

6. Крушельницька Т., Ралдугін Є. Деякі аспекти моніторингу діяльності органів державної влади щодо співпраці з інститутами громадянського суспільства [Текст] / Т. Крушельницька, Є. Ралдугін // Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. – 2009. - № 1. – С. 251-256.

7. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / за ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с., ISBN 978-966-484-044-3

8. Wojtyna A. Controversies around effectiveness of monetary policy [Text] / A. Wojtyna //Bank and credit. – Narodowy Bank Polski, 2000.– №7/8. – P. 10-14.

9. Стратегія інфляційного таргетування в грошово-кредитній політиці держави [Текст] : монографія / М.І. Макаренко, І.І. Д'яконова, Ф.О. Журавка та ін. – Суми : ДВНЗ „УАБС НБУ”, 2008. – 108 с. ISBN 978-966-8958-24-3

10. Financial Sector Assessment Program [Electronic resource] / International Monetary Fund. – Access point: <http://www.imf.org>

11. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/index.htm

Жулинская Е.Н. Методические аспекты оценки эффективности денежно-кредитного регулирования

Аннотация. Рассмотрены теоретические основы оценки эффективности денежно-кредитного регулирования и предложено комплексный подход для ее изучения. Проведен статистический анализ стабильности банковской системы Украины, что является одним из важнейших показателей эффективности

монетарної політики. Оцінена роль НБУ в содействі розвитку банківської системи в посткризисний період.

Ключевые слова: ефективність монетарного регулювання, показателі ефективності денежно-кредитної політики, стабільність банківської системи.

Zhulynska K.M. Methodological aspects of evaluation the monetary regulation effectiveness

Annotation. The article is devoted to the analysis the theoretical aspects of evaluation the monetary policy effectiveness and the complex approach was proposed to its estimation. There was done the statistical analysis of banking system stability in Ukraine, which was one of the most important indicator of monetary policy effectiveness. The author evaluated the NBU's role in promoting the banking system's development in post-crisis period.

Keywords: effectiveness of monetary control, performance of monetary policy, banking system stability.